

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
BARAZA LA MITIHANI
MTIHANI WA UALIMU DARAJA LA A

610

UALIMU

Muda: Saa 3.

MAJIBU

Mwaka: 2002

Maelekezo.

1. Karatasi hii ina sehemu **A, B, C, D** na **E**.
2. Jibu maswali **yote** katika sehemu **A** na swali **moja (1)** kutoka katika kila sehemu **B, C, D** na **E**.
3. Sehemu **A** ina alama 40, sehemu **B, C, D** na **E** zina alama 15 kila moja.
4. Simu za mkononi **haziruhusiwi** katika chumba cha mtihani.
5. Andika **Namba yako ya Mtihani** katika kila ukurasa wa kijitabu chako cha kujibia.

maktaba.tetea.org

SEHEMU A (Alama 40)

Jibu maswali yote katika sehemu hii.

1. Eleza maana ya ufundishaji na bainisha sifa nne za mwalimu bora.

Ufundishaji ni mchakato wa kupanga, kuwasilisha, na kuongoza ujifunzaji kwa lengo la kumwezesha mwanafunzi kupata maarifa, stadi, mitazamo, na tabia zinazokubalika kielimu na kijamii. Ufundishaji unahusisha matumizi ya mbinu, vifaa, na tathmini ili kufikia malengo ya elimu yaliyokusudiwa.

Sifa ya kwanza ya mwalimu bora ni umahiri wa kitaaluma. Mwalimu bora ana uelewa mpana wa somo analofundisha na ana uwezo wa kulifafanua kwa lugha rahisi inayoeleweka na wanafunzi.

Sifa ya pili ni uadilifu na maadili mema. Mwalimu bora huwa mfano wa kuigwa kwa wanafunzi kwa kuonesha tabia njema, haki, na uwajibikaji katika kazi yake.

Sifa ya tatu ni uwezo wa kuelewa wanafunzi. Mwalimu bora hutambua tofauti za uwezo, mitazamo, na mahitaji ya wanafunzi na kurekebisha ufundishaji wake kulingana na hali hizo.

Sifa ya nne ni ubunifu na kujituma. Mwalimu bora hutumia mbinu mbalimbali za ufundishaji na hujitahidi kuboresha kazi yake ili kuongeza ufanisi wa ujifunzaji.

2. Eleza athari za mazingira duni ya kujifunzia kwa maendeleo ya mwanafunzi.

Mazingira duni ya kujifunzia kama madarasa yenye msongamano, kelele, au miundombinu mibovu hupunguza umakini wa mwanafunzi. Hali hii humfanya mwanafunzi ashindwe kufuatilia masomo ipasavyo.

Athari nyingine ni kushuka kwa motisha ya kujifunza. Mwanafunzi anayejifunza katika mazingira yasiyo rafiki hukosa hamasa ya kuhudhuria masomo na kushiriki kikamilifu darasani.

Mazingira duni pia huathiri afya ya mwanafunzi. Ukosefu wa hewa safi, mwanga hafifu, au mazingira machafu unaweza kusababisha magonjwa yanayoathiri mahudhurio na ufaulu.

Aidha, mazingira duni huathiri maendeleo ya kijamii na kihisia ya mwanafunzi. Mwanafunzi anaweza kujisikia kukatishwa tamaa, kukosa kujiamini, au kushindwa kuwasiliana vizuri na wenzake.

3. Bainisha umuhimu wa kupanga somo kabla ya kuingia darasani.

Kupanga somo humsaidia mwalimu kuwa na mwelekeo wazi wa kile atakachofundisha. Hii huwezesha kufikia malengo ya somo kwa mpangilio unaoeleweka.

Upangaji wa somo humsaidia mwalimu kuchagua mbinu na vifaa vinavyofaa kwa mada husika. Hii huongeza ufanisi wa ufundishaji na uelewa wa wanafunzi.

Kupanga somo pia hupunguza upotevu wa muda darasani. Mwalimu anapokuwa na mpango mzuri, somo huendeshwa kwa utaratibu bila mkanganyiko.

Aidha, upangaji wa somo humwezesha mwalimu kufanya tathmini sahihi ya ujifunzaji kwa kuwa anajua ni malengo gani yanapaswa kufikiwa.

4. Eleza dhana ya ujifunzaji wa maisha yote.

Ujifunzaji wa maisha yote ni mchakato unaoendelea wa kupata maarifa, stadi, na mitazamo katika kipindi chote cha maisha ya mtu. Hauishii darasani wala katika ngazi fulani ya elimu.

Dhana hii inaeleza kuwa mtu hujifunza kupitia uzoefu wa kazi, jamii, familia, na mazingira yanayomzunguka. Ujifunzaji huu unaweza kuwa rasmi au usio rasmi.

Ujifunzaji wa maisha yote humwezesha mtu kuendana na mabadiliko ya kijamii, kiteknolojia, na kiuchumi. Hii humsaidia kuendelea kuwa na ufanisi katika maisha.

Pia huchangia maendeleo binafsi kwa kukuza maarifa mapya, kuboresha ujuzi, na kuongeza uwezo wa kutatua matatizo ya maisha.

5. Orodhesha na eleza matatizo manne yanayoweza kuathiri upimaji wa wanafunzi.

Tatizo la kwanza ni upendeleo katika upimaji. Mwalimu anaweza kuathiriwa na hisia binafsi au mahusiano yake na mwanafunzi wakati wa kutoa alama.

Tatizo la pili ni vipimo visivyopima malengo yaliyokusudiwa. Mtihani unaweza kupima kukariri badala ya uelewa wa dhana.

Tatizo la tatu ni mazingira yasiyofaa ya kufanya mtihani. Kelele, hofu, au muda mfupi huathiri uwezo wa mwanafunzi kuonesha uwezo wake halisi.

Tatizo la nne ni ukosefu wa uaminifu wa vipimo. Mtihani unapotoa matokeo yasiyothabiti, huleta taswira isiyo sahihi ya uwezo wa mwanafunzi.

6. Eleza kwa nini mwalimu anatakiwa kuelewa tofauti za uwezo wa wanafunzi.

Mwalimu anatakiwa kuelewa tofauti za uwezo wa wanafunzi ili aweze kupanga ufundishaji unaokidhi mahitaji ya kila mwanafunzi. Wanafunzi hawajifunzi kwa kasi au njia moja.

Uelewa huu humsaidia mwalimu kuepuka kuwabagua wanafunzi wenye uwezo mdogo au mkubwa. Hii hujenga mazingira ya usawa darasani.

Kwa kuelewa tofauti za uwezo, mwalimu anaweza kutoa msaada maalum kwa wanafunzi wanaohitaji zaidi. Hii huongeza ufaulu wa jumla wa darasa.

Aidha, uelewa wa tofauti za uwezo huongeza motisha ya wanafunzi kwa sababu kila mwanafunzi huhisi kuthaminiwa.

7. Eleza faida za kazi za vikundi katika ujifunzaji.

Kazi za vikundi huongeza ushiriki wa wanafunzi katika ujifunzaji. Wanafunzi hujifunza kwa kujadili na kubadilishana mawazo.

Faida nyingine ni kukuza stadi za kijamii kama mawasiliano, ushirikiano, na uvumilivu. Hizi ni stadi muhimu katika maisha.

Kazi za vikundi husaidia wanafunzi kujifunza kutoka kwa wenzao. Wanafunzi wenye uelewa mzuri huwasaidia wale wenye changamoto.

Aidha, kazi za vikundi huchochea fikra bunifu na uwezo wa kutatua matatizo kwa pamoja.

8. Bainisha majukumu ya mwalimu katika kudumisha maadili shuleni.

Mwalimu ana jukumu la kuwa mfano wa maadili mema kwa wanafunzi. Tabia zake huathiri kwa kiasi kikubwa mwenendo wa wanafunzi.

Mwalimu hufundisha maadili kupitia masomo na shughuli za shule. Hii ni pamoja na kufundisha heshima, uaminifu, na uwajibikaji.

Pia mwalimu ana jukumu la kushauri na kurekebisha tabia za wanafunzi. Ushauri wa mara kwa mara husaidia kuzuia mmomonyoko wa maadili.

Aidha, mwalimu hushirikiana na wazazi na uongozi wa shule katika kuimarisha maadili shuleni.

9. Eleza dhana ya tathmini ya utendaji na umuhimu wake.

Tathmini ya utendaji ni aina ya tathmini inayopima uwezo wa mwanafunzi kwa kumtaka ateleze kazi halisi au kuonesha ujuzi kwa vitendo. Haitegemei majibu ya maandishi pekee.

Umuhimu wake ni kwamba hupima uwezo halisi wa mwanafunzi katika matumizi ya maarifa. Hii hutoa picha sahihi ya ujuzi alionao.

Tathmini ya utendaji pia hujenga stadi za vitendo na ubunifu. Mwanafunzi hujifunza kwa kufanya na si kwa kukariri tu.

Aidha, tathmini hii huongeza motisha ya kujifunza kwa sababu mwanafunzi huona uhusiano wa moja kwa moja kati ya somo na maisha halisi.

10. Eleza umuhimu wa kanuni na sheria za shule.

Kanuni na sheria za shule husaidia kudumisha nidhamu na utulivu. Hii huwezesha kufanyika kwa ufundishaji na ujifunzaji kwa ufanisi.

Sheria hujenga mazingira ya haki na usawa kwa kuweka mipaka ya tabia zinazokubalika. Kila mwanafunzi hufahamu wajibu wake.

Kanuni za shule pia husaidia kukuza maadili mema kama uwajibikaji na heshima. Wanafunzi hujifunza kufuata taratibu.

Aidha, sheria husaidia kulinda haki na usalama wa wanafunzi na walimu shuleni.

SEHEMU B: SAIKOLOJIA YA ELIMU (Alama 15)

11. Kijana wa umri wa balehe anaonesha mabadiliko makubwa ya kimaadili na kitabia.

Kwa kutumia nadharia ya Lawrence Kohlberg, eleza hatua za maendeleo ya kimaadili.

Kwa mujibu wa Kohlberg, hatua ya kwanza ni kiwango cha kabla ya maadili ya kijamii. Katika hatua hii, kijana huongozwa na hofu ya adhabu au tamaa ya zawadi.

Hatua ya pili ni kiwango cha maadili ya kijamii. Hapa kijana hufuata sheria ili kukubalika na jamii au mamlaka kama wazazi na walimu.

Hatua ya tatu ni kiwango cha maadili ya juu. Katika hatua hii, kijana huongozwa na kanuni za haki, usawa, na dhamira binafsi hata kama zinapingana na sheria fulani.

Hatua hizi zinaonesha kuwa maendeleo ya kimaadili huendelea kadri kijana anavyokua kiakili na kijamii.

12. Mwalimu anabaini kuwa baadhi ya wanafunzi wanaogopa masomo fulani. Jadili mchango wa hisia na mitazamo katika ujifunzaji wa mwanafunzi.

Hisia zina mchango mkubwa katika ujifunzaji. Hofu au wasiwasi huweza kumfanya mwanafunzi ashindwe kuzingatia somo na kupunguza ufaulu.

Mitazamo hasi kuhusu somo humfanya mwanafunzi ajione hawezi kufaulu. Hii huathiri bidii na juhudi anazoweka katika kujifunza.

Hisia chanya kama kujiamini na kupenda somo huongeza motisha ya kujifunza. Mwanafunzi hushiriki kikamilifu na kufanya vizuri zaidi.

Aidha, mitazamo hujengwa na uzoefu wa awali, walimu, na mazingira ya kujifunzia. Mwalimu ana jukumu la kujenga mitazamo chanya kwa wanafunzi.

SEHEMU C: MITAALA NA UFUNDISHAJI (Alama 15)

13. Shule imeanzisha matumizi ya mbinu mpya za ufundishaji lakini matokeo bado ni duni. Eleza maana ya mbinu za ufundishaji na fafania mbinu tatu zinazofaa.

Mbinu za ufundishaji ni njia au mikakati inayotumiwa na mwalimu kuwasilisha maudhui ya somo kwa wanafunzi ili kufikia malengo ya ujifunzaji.

Mbinu ya kwanza ni mbinu shirikishi ambayo huwahusisha wanafunzi kikamilifu kupitia mijadala, maswali, na kazi za vikundi.

Mbinu ya pili ni mbinu ya vitendo ambapo wanafunzi hujifunza kwa kufanya majaribio, mazoezi, au miradi halisi.

Mbinu ya tatu ni mbinu ya maswali na majibu inayochochea fikra na huongeza uelewa wa wanafunzi.

14. Kabla ya kuanza mada mpya, mwalimu anataka kufahamu maarifa ya awali ya wanafunzi. Jadili umuhimu wa tathmini ya awali.

Tathmini ya awali humsaidia mwalimu kutambua kiwango cha maarifa ya wanafunzi kabla ya kuanza mada mpya.

Umuhimu wake ni kumwezesha mwalimu kupanga ufundishaji unaoendana na uwezo wa wanafunzi.

Tathmini ya awali husaidia kubaini mapungufu au dhana potofu alizonazo mwanafunzi ili zirekebishwe mapema.

Aidha, tathmini ya awali husaidia kuunganisha maarifa ya zamani na mapya kwa ufanisi zaidi.

SEHEMU D: UTAFITI WA KIELIMU, UPIMAJI NA TATHMINI (Alama 15)

15. Baada ya kukusanya data za utafiti, mwalimu anatakiwa kuwasilisha matokeo yake. Eleza hatua za kuandika ripoti ya utafiti wa kielimu.

Hatua ya kwanza ni kuandika utangulizi unaoeleza tatizo la utafiti, malengo, na umuhimu wake.

Hatua ya pili ni kueleza mbinu za utafiti zilizotumika kama muundo wa utafiti, sampuli, na zana za ukusanyaji data.

Hatua ya tatu ni kuwasilisha na kuchambua matokeo ya utafiti kwa kutumia maelezo na takwimu.

Hatua ya mwisho ni kutoa hitimisho na mapendekezo kulingana na matokeo ya utafiti.

16. Matokeo ya mtihani wa taifa yamezua malalamiko kutoka kwa wadau. Jadili changamoto za upimaji wa kitaifa.

Changamoto moja ni idadi kubwa ya wanafunzi wanaofanyiwa upimaji kwa wakati mmoja, hali inayoweza kuathiri ubora wa usimamizi.

Changamoto nyingine ni tofauti za mazingira ya kujifunzia kati ya shule, jambo linaloathiri usawa wa upimaji.

Changamoto ya tatu ni shinikizo la ufaulu linaloweza kusababisha udanganyifu au kufundisha kwa ajili ya mtihani tu.

Aidha, mitihani ya kitaifa wakati mwingine hushindwa kupima stadi za vitendo na ubunifu wa wanafunzi.

SEHEMU E: MISINGI YA ELIMU (Alama 15)

17. Katika nchi inayotumia mfumo wa kidemokrasia, elimu ina nafasi muhimu. Eleza mchango wa elimu katika kukuza demokrasia.

Elimu huwajengea raia uelewa wa haki na wajibu wao katika jamii ya kidemokrasia.

Kupitia elimu, wananchi hujifunza kushiriki katika maamuzi ya kijamii na kisiasa kwa njia ya amani na busara.

Elimu husaidia kukuza fikra huru, uvumilivu, na heshima kwa maoni tofauti.

Aidha, elimu huimarisha uwajibikaji wa viongozi na wananchi katika kulinda misingi ya demokrasia.

18. Waalimu wanapokosa mwelekeo wa kielimu, ufaulu hushuka. Jadili umuhimu wa falsafa ya elimu katika kazi ya ualimu.

Falsafa ya elimu humsaidia mwalimu kuelewa madhumuni ya elimu na mwelekeo wa kazi yake.

Umuhimu wake ni kumsaidia mwalimu kuchagua mbinu za ufundishaji zinazoendana na malengo ya elimu ya taifa.

Falsafa ya elimu humjengea mwalimu misingi ya maadili na maamuzi sahihi katika kazi yake.

Aidha, falsafa ya elimu humwezesha mwalimu kutathmini na kuboresha utendaji wake kitaaluma.